

Kütüphaneciliğimize Kanat Gerenler / *Pioneers of Modern Turkish Librarianship*

Demokrasi/ ‘Doğru Bilgilendirilme’ Hakkı/ Bilgilenme Kültürü/ ve Bilgi Teknolojisi Bağlamında Kütüphane Kurumu

Özer Soysal*

“Demokrasi için hiçbir şeyin doğru bilgilendirilmiş seçmen ölçüsünde önemli olmadığı” söylenir.

Bu, ‘demokrasi’nin özünü vurgularken, toplum katmanlarına ‘bilgi ve bilgilenme’ yolunda kazandırılacak duyarlılığın önemini de yansıtan bir saptama.

Çünkü, ‘bilgiye yabancılaşmış’, o nedenle ‘bilgilenme kültürü’nden yoksun; gerçekleri hep ‘başkalarının söylemesinin beklendiği’ sözde demokrasilerde, ‘doğru bilgilendirilme hakkı’ işe yarar mı, ve, kütüphane kurumu’nun en yaygın, demokratik, dahası vazgeçilmez kitlesel iletişim aracı olduğunu dile getirenlerin inandırıcılık gücü nedir? Hele bunları seslendirenler, mesleki kimliklerini hâlâ kristalleştirme sıkıntısı yaşamaktaysa.

Oysa, kütüphane kurumu için hiçbir şey, ‘bilgilenme güdüsü uyarılmış toplum’; diğer deyişle, ‘bilgiyi, değişik boyutlarda algılama seçeneğiyle sunan kaynaklardan sağma deneyimi edinmiş birey’ ölçüsünde gerekli olmamıştır. Bugün bireyin ‘varlık nedeni’ konusunda ‘yapay aklın’ yörüngesinde dolaşarak bulamadığı ‘uyarıcılar’ı, bu kez özgül ağırlıkları ile, P.Auster, J.L.Borges, R.Bradbury, C.Puentes, A.Manguel, H.M.Erzensberger’den A.Göktürk, E.Batur, N.Uygur, H.Yavuz, H-Â.Yücel v.d. gibi, gücünü kitapla yaşanarak kazanılmış düşünce/duygu derinliğinden alan kişilerde yakalayamıyor muyuz? Teknolojiyi ‘kurtarıcı’ sananlar ve bu arada internet ‘sevdalıları’nın, ‘kitap’ın neredeyse unutulmuş becerilerini resmeden ‘the book’ başlıklı yazıyı ekranlarına çağırma zamanı.

Bir yandan işlevsel kütüphane dizgelerinin demokratik toplumlarda biçimlenmesi, öte yandan demokrasinin böyle kütüphane dizgeleri kurabilmiş toplumlarda içselleşmesi hali, bu iki kurum (demokrasi ve kütüphane)un ‘bilgilenme kültürü’ dediğimiz ortak paydada buluşmasının işareti.

İnsanın, doğal gücü ‘zekâ’ yerine yarattığı ‘yapay aklın’ yörüngesinde yaşamaya itilmesi, özellikle gelişme çabasındaki toplumların geleceğini etkileyecek niteliktedir. Kolaycı/hazır bilgi tüketimini özendiren tutum/yaklaşımların yaygınlaşması, bir bakıma, kitap ve okumanın yerine konmuş ‘deneme’nin anlamını yitirmesi; ya da, uzman ve pratik yetenekleri gelişmiş insanlar yetiştirirken yaratıcı felsefe, kısaca ‘düşünme’nin yok oluşunu çağırılmakta. İleri teknoloji, ‘zeka’yı giderek büyüyen ölçüde ‘yapay aklın’ güdümüne bırakırken, o’nu gelişmişlik sanan toplumları, düşledikleri güç ve gönenç yerine, farklı düzlem ve biçimlerde yeni sorunlara gebe bir süreçle yüzleşme noktasına taşıyor.

Sorun, Kütüphaneciliğimiz’in içine düştüğü sarmalda, önce, böyle bir teknolojiye duyulan gereksinimin ivedilik derecesi, sonra da, o’nun hangi kütüphaneler ve hizmet türünde, ne ölçülerde ağırlık/öncelik alacağını bilinemeyişi. Ancak, görünen, teknolojiye yaklaşımımızın abartılı olduğudur. Türk Kütüphaneciliği

* Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi

ciliği'nin sorunları, temelde, hiçbir dönemde ve hiçbir yanıyla, teknoloji eksikliğinden kaynaklanmadı; çözümün bugün de anahtarı değil. Bilgi teknolojisi'nin, kütüphane hizmetleri ve bibliyografik-doküman-ter çalışmalara getirdiği/getirebileceği boyutların meslek yazını'na ilk kez yansıtıldığı yılı (1965) izleyen süreçte bu yaklaşım güçlenerek sürdü. Oysa, teknolojinin yaydığı mekanik ve metalik ışıltıya kapılmadan, asıl, o teknolojiyi üreten 'zekâ'nın nerede, nasıl biçimlendiği düşünülmeliydi.

Sonuç, 'kültürü olmayan bir bilgilenme süreci' baskınsa, bilgi teknolojisi'nin katma değer olarak getirebileceği fazla şey yok. Gerçek, 'bilgi tüketme kültüründen yoksun' toplumun bu teknoloji'nin model ve markası sıkça değişen ürünlerinin değişmez pazarı kalacağı. Sağlıklı işleme koşulları yaratılmamış; temelsiz, yapayalnız, çırpıplak kaldığı için yönü kolaylıkla sapabilen bir teknolojiyi bugün nasıl Kütüphaneciliğimiz'in 'olmazsa olmazı' sayacağız.

Meslek - meslek dışı yazınımızda, süregiden yanılgılara yol açan ve açması olası bilgiler dolaşıyor. Böylesi bilgilerin ilk kaynağı: (Belgelerin aslı yerine, aktarma ya da çevirilerine dayanmak nedeniyle) güvenilirliği tartışılır inetinlerin kullanıldığı çalışmalar. Diğeri, alıntılarının yoğunluğu yüzünden yazarının ne düşündüğü anlaşılmayan; yaptığı bibliyografik tanımlama kafa karıştırıcı yayınlar. Uzun liste oluşturan böylesi örnekler, Kütüphaneciliğimize ilişkin olguların daha özenli irdelenmesi gereğini işaret ediyor. Türk Kütüphaneciliği'nin son sayılarından birinde, bizde 'bilgibilim' teriminin ortaya çıkışı ile ilgili olarak yapılan tarih saptaması ve yoruma gelirse, bu konuda çalışacaklara ışık tutar düşüncesiyle, şimdilik şu belirtmeli: Daha erken bir tarihe ulaşıncaya dek, terim'in Kütüphanecilik Yazınımız'a girişi 1969; Prof. Alpay'ın yayınlarında kullanışı 1973'tür. Kaygı verici olan, geçen yaklaşık elli yıllık sürede getirilmiş önerilerin meslek çevrelerince tartışılmayışı. Terimlerin kavramsal içerikleri anlaşılmadan gelişigüzel kullanılması ise, sadece yeni sorunlar üretmekte.

Saygılarımla,